

Participy - I. Tworjenje po werbalnych klasach

přir. H. Faska, Pućnik po hornjoserbšćinje, str. 106 - 107

werbalna klasa	A infinitiw	B prezens - krótki zdónk = 1. wosoba singulara bjez -u	změna konsonantow a wokalow	procesualny particip imperf. werb -c- -´ac- -uc-	stawowy particip imperf. werb -(e)n- -t-	stawowy particip perf. werb -(e)n- -t-
e- konjugacija						
1	hotować			hotowacy	hotowany	rozhotowany
2	wuknyć	wuknu	$n \geq nj$	wuknjacy	wuknjeny	nawuknjeny
3a	njesć	njesu		njesucy	njeseny	donjeseny
3b	bosć	bodu	$d \geq dž, t \geq ć$	bodźacy	bodźeny	rozbodźeny
3c	pjec	pjeku	$k \geq č$	pječacy	pječeny	přepječeny
3d	prać	pjeru	$r \geq rj$	pjerjacy	prany	přeprany
4a	bić	biju		bijacy	bity	rozbity
4b	leć **	liju	$e \geq a$	lijacy	laty	wulaty
4c	žnjeć **	žněju	$e \geq a$	žnějacy	žnjaty	nažnjaty
5a	poćeć **		$e \geq a$	- - -	- - -	(za)počaty
5b	- *	-	-	-	-	-
6	- *	-	-	-	-	-
a-konjugacija						
7	lětać			lětacy	lětany	rozlětany
	hašeć **		$e \geq a$	hašacy	hašany	zhašany
i-konjugacija						
8	warić	warju		warjacy	warjeny	zwarjeny
	prosyć	prošu	++	prošacy	prošeny	přeprošeny
9	słyšeć **	słyšu	$e \geq a$	słyšacy	słyšany	zasłyšany
10	ćerpjeć	ćerpju		ćerpjacy	ćerpjeny	poćerpjeny

* Werby klasy **5b** konjuguja so džensa w neutralnej rěči po přikładze **bić** (4a): drěju, drěješ ...
Werby klasy **6** konjuguja so džensa w neutralnej rěči po přikładze **lětać** (7): pisam, pisaš ...

** změna **-e-** → **-a-** před twjerdym konsonantom: leć → laty, hašeć → hašacy

++ změna **-s-** → **-š-**, **-z-** → **-ž-** w formach: prosyć → prošacy → prošeny
wozyć → wožacy → woženy

II. Wužiwanje participow

1. atribut k substantiwej: procesualny a stawowy particip

čitacy šuler → šuler čita, čerpjaca mać, lubowace džěci, bodźacej boranaj, wuknjace holcy, spjacjacy wojacy, nošaca hrjada;

zapróšeny wobraz → wobraz je zapróšeny, přepróšeny kmótr → kmótr bu přepróšeny, wupředaty časopis, rozlata krej, zapisane towarstwo, česćenaj hosćej, lubowanej sotře, zabyći rjekoj, zabyte bajki

W rózku sedžacy muž mócnje smorči. Smy widželi woheń, dołho do nocy so hišće palacy. Ja jězdźu z porjedženym awtom. Wot załožby spěchowany projekt, dołhodobnje a derje přihotowany, započnje so na nowy tydzeń.

2. predikatiwny suplement k subjektej / objektej: procesualny a stawowy particip

zymu mrějacy → wón zymu mrěje: Prózdny a zymu mrějacy wopušći wón cyrkej. Namakachu dom dospołnje wurubjeny.

3. direktny a indirektny pasiw a *njeprocessualne formy*: jenož stawowy particip

procesualne formy		<i>njeprocessualne formy</i>	
direktny pasiw	indirektny pasiw	<i>rezultatiwne</i>	<i>stawowe</i>
aktiw	Mać myje Jana.	Mać da Jana myć.	<i>mam</i> (wšitko) <i>myte</i> (wšitko) <i>je myte</i>
intransitiw	Jan so myje.	Jan da so myć.	<i>mam</i> (wšitko) <i>wumyte</i> (wšitko) <i>je wumyte</i>
pasiw	Jan bu myty.	Jan je dóstał (włosy) myte.	

přir. H. Faska, Pućnik po hornjoserbšćinje, str. 83 - 84

III. Dalše přikłady

Dwě brjuchatej bleši, **wobstejacej** z normalneje a křemjenjoweje škleńcy, tyknjetej so hromadže. **Nastawacy** porjad wotwisuje wot móžnosćow, kotrež swětło we sebi chowa, kaž tež wot kajkosćow a hustoty **wobdawaceho** ruma, w kotrymž so swětło rozpřestrěwa. Předstajimy-li sej, zo je so čłowjek w běhu lěttysacow pod wliwom mnohostronsce **so měnjaceho** swěta wuwil, je zrozumliwe, zo ... Čorno-bělosć zymy, **schadžaca** zeleń nalěća, barbojta pycha za čas kćěwa, **nasyćene** barby lěća, kotrež ... Su-li tute **rjadowace** struktury **kažene**, pokazuje to na žórlo **wobstejaceje** abo tež **nastawaceje** chorosće. Dobre nazhonjenja z poľnospektrumowej swěću su k tomu dowjedli, zo so wona dzeń a husćišo tež w chorownjach a sanatorijach wužiwa, w **přiběracej** měrje pak tež při terapijach. Móžemy sej to předstajeć jako šere a čorne mróče nad sobu a wokoło sebje, kotrež **natwarjace** swětło hižo njepřepušćeja abo jenož hišće w chětro **woslabjenej** formje. Wobstejitej pak wobě bleši z křemjenjoweje škleńcy, tak dóndže k **naspomnjenej** reakciji. Zasadnje płaći: čím wjace **skladowaneho** swětla, čím hódnotniše je žiwidło za čělo. W tutym zmysle je móžno, wšón widžomny swět ze wšěmi swojimi formami na jedne polo **rjadowanych** swětlowych strukturow wróco zwjesć: na t.mj. biofotonowe polo. Tutej wurazaj stej hižo ze starodawna z tak **mjenowanej** "žiwjenskeje moci" **zwjazanej**. Jako čłowjestwo tehdy swět wuhlada, běše wone hižo **wobdate** wot swětla. Bě tola **znate**, zo bańki uv-swětlo a tež druge swětlo „póžěraja“, **njeznate** pak bě, zo so tajke swětlo wot bańkow tež wusyla, potajkim zaso wotedawa.